Teismo praktikos rinkinys

GENERALINĖS ADVOKATĖS
TAMARA ĆAPETA IŠVADA,
pateikta 2025 m. sausio 16 d.[1]

Byla C-600/23

Royal Football Club Seraing
prieš
Fédération Internationale de Football Association (FIFA),
Union Royale Belge des Sociétés de Football Association ASBL (URBSFA),
Union européenne des Sociétés de Football Association (UEFA),
dalyvaujant
Doyen Sports Investment Ltd

(*Cour de cassation* (Belgija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Teisminės teisių gynimo priemonės – Veiksminga teisminė gynyba – Chartijos 47 straipsnis – FIFA įstatai – Sporto arbitražo teismas – Trečiosios valstybės teismo atlikta arbitražo sprendimo atitikties Sąjungos teisei kontrolė – Nacionalinės taisyklės, kuriomis suteikiama *res judicata* galia“

I. Įvadas

1. „Neaišku, gerai tai ar blogai, bet tik kelios aistros yra taip plačiai ir stipriai paplitusios visame pasaulyje, viena iš jų – aistra sportui. Jo simbolinis pobūdis dažnai stulbina. Sportas išryškina kilniausias (sportiškumas, meistriškumo siekis, bendruomeniškumo jausmas) ir bjauriausias (apgaulė ir minios smurtas) žmogaus savybes. Tai taip pat yra didelis tarptautinis verslas. Sportas gali motyvuoti dideles gyventojų grupes ir tai tiesiog kelia nuostabą, todėl natūralu, kad jis ypač traukia tuos, kurie jo magiją norėtų panaudoti saviems tikslams. Politinės įtakos ir pinigų troškimas virpina už verslo kostiumo pasislėpusią širdį su tokia pat pirmaprade jėga kaip ir svajonės apie šlovę, dėl kurių aukojasi bėgikas. <…> O kalbant apie kontrolę, svarbiausia yra tai, kas turi įgaliojimus nustatyti normas ir spręsti ginčus“[2] (laisvas vertimas).

2. Šie žodžiai buvo teisingi 1993 m., kai buvo paskelbti pirmą kartą, ir išlieka svarbūs dabar. Šioje byloje nagrinėjamas kontrolės klausimas: kalbant konkrečiau, koks yra *Fédération Internationale de Football Association* (Tarptautinė futbolo asociacijų federacija) (FIFA) ginčų sprendimo Sporto arbitražo teisme (SAT) sistemos ir veiksmingos teisminės gynybos pagal Sąjungos teisę principo tarpusavio santykis.

[1] Originalo kalba: anglų.

[2] Paulsson, J., „Arbitration of international sports disputes“, *Arbitration International*, Vol. 9(4), 1993, p. 359.

II. Pagrindinės bylos faktinės aplinkybės

A. Pagrindinės šalys

3. Kasatorius *Royal Football Club Seraing*, turintis buveinę Serene (Belgija), yra pagal Belgijos teisę įsteigta ne pelno asociacija, valdanti Sereno futbolo klubą, kuris yra *Union Royale Belge des Sociétés de Football Association ASBL* (Belgijos karališkoji futbolo asociacija, toliau – URBSFA) narys.

4. Kaip paaiškino prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, per 2013–2014 m. sezoną klubą perėmė nauji valdytojai, „užsibrėžę tikslą grąžinti klubą <...> į Belgijos ar net tarptautinio elito gretas“. Tai „kol kas yra 1 lygos mėgėjų klubas, t. y. stovi ant profesionalų futbolo slenksčio ir pagrįstai yra užsimojęs kuo greičiau būti pripažintas profesionalų futbolo klubu, o tai reiškia, kad jis gali sustiprėti sportiškai ir finansiškai“.

5. Byloje dalyvaujanti kaip trečiasis asmuo, palaikantis kasatoriaus reikalavimus, *Doyen Sports Investment Limited* (toliau – *Doyen Sports*) yra pagal Maltos teisę įsteigta privati bendrovė, turinti buveinę Slimoje (Malta). Vykdydama komercinio pobūdžio veiklą ji daugiausia dėmesio skiria finansinės paramos teikimui Europos futbolo klubams [3].

6. Pirmoji kita kasacinio proceso šalis – FIFA yra pagal Šveicarijos teisę įsteigta ne pelno asociacija, turinti buveinę Ciuriche (Šveicarija). Ji vienija nacionalines asociacijas, atsakingas už futbolo organizavimą ir kontrolę savo šalyse.

7. Antroji kita kasacinio proceso šalis – *Union européenne des Sociétés de Football Association* (Europos futbolo asociacijų sąjunga) (UEFA) – pagal Šveicarijos teisę įsteigta ne pelno asociacija, kurios buveinė yra Nione (Šveicarija) ir kuri vienija nacionalines Europos žemyno asociacijas.

8. Trečioji kita kasacinio proceso šalis – URBSFA, turinti buveinę Briuselyje (Belgija), yra Belgijos asociacija, ji yra ir UEFA, ir FIFA narė.

B. FIFA taisyklės, dėl kurių kilo ginčas

9. FIFA „Žaidėjų statuso ir perkėlimo reglamente“ (toliau – ŽSP reglamentas) [4] nustatytos universalios ir privalomos žaidėjų statuso ir jų kvalifikacijos dalyvauti organizuotame futbole taisyklės. Kai kurios šio reglamento nuostatos yra tiesiogiai privalomos nacionalinėms asociacijoms, o kitas jo nuostatas kiekviena asociacija turi įtraukti į savo pačios reglamentą.

[3] Pagal šios bendrovės įstatus jos tikslai yra, be kita ko: a) futbolo žaidėjų, trenerių ir vadybininkų įsigijimas; b) atstovavimas futbolo žaidėjams, treneriams ir vadybininkams; c) žaidėjų, trenerių ir vadybininkų perkėlimas iš vieno klubo į kitą; d) atstovavimas klubams; e) pelno iš futbolo klubų gavimas arba aktyvus vaidmuo jų kasdienio valdymo veikloje, jeigu laikomasi FIFA reglamento ir visų kitų nacionalinių ar tarptautinių reglamentų, ir f) paskolų futbolo klubams teikimas.

[4] Galima susipažinti adresu https://digitalhub.fifa.com/m/69b5c4c7121b58d2/original/Regulations-on-the-Status-and-Transfer-of-Players-June-2024-edition.pdf.

10. 2014 m. rugsėjo 26 d. FIFA pranešime spaudai buvo paskelbta, kad „siekdamas apsaugoti futbolo ir žaidėjų sąžiningumą vykdomasis komitetas priėmė principinį sprendimą, pagal jį tretiesiems asmenims bus uždrausta įsigyti žaidėjų ekonomines teises nuosavybėn (TAN) ir bus nustatytas pereinamasis laikotarpis“ [5].

11. 2014 m. gruodžio 22 d. aplinkraščiu, skirtu savo nariams, FIFA informavo nacionalines asociacijas, taigi ir URBSFA, kad per 2014 m. gruodžio 18 ir 19 d. susitikimus jos vykdomasis komitetas patvirtino „naujas nuostatas, kurios turi būti įtrauktos į [ŽSP] reglamentą, dėl žaidėjų ekonominių teisių priklausymo tretiesiems asmenims ir dėl trečiųjų asmenų įtakos klubams“, ir patikslino, kad jos įsigalios 2015 m. sausio 1 d. ir turi būti įtrauktos į nacionaliniu lygmeniu privalomų nuostatų sąrašą.

12. Naujose taisyklėse nustatyta: i) nuo 2015 m. gegužės 1 d. visiškai uždraudžiama sudaryti TAN draudimui prieštaraujančius naujus susitarimus; ii) sutartys dar gali būti sudarytos ir įsigalioti laikotarpiu nuo 2015 m. sausio 1 d. iki 2015 m. balandžio 30 d., tačiau jos gali galioti tik vienus metus nuo pasirašymo; iii) sutartys, sudarytos ir įsigaliojusios iki 2015 m. sausio 1 d., toliau taikomos iki jų galiojimo termino pabaigos, tačiau nebegali būti pratęstos.

13. Trečiasis asmuo, kaip jis suprantamas pagal minėtas taisykles, yra „bet kuri šalis, išskyrus perkeltą žaidėją, abu klubus, iš kurio ir į kurį žaidėjas perkeliamas, arba bet kurį ankstesnį klubą, kuriame žaidėjas buvo registruotas“ [6].

C. Aptariamos sutartys su trečiaisiais asmenimis

14. 2015 m. sausio 30 d. *Royal Football Club Seraing* sudarė su *Doyen Sports* susitarimą, jo galiojimo terminas buvo nustatytas iki 2018 m. liepos 1 d. Tame susitarime buvo numatyta ateityje sudaryti specialias finansavimo sutartis dėl kiekvieno kasatorės žaidėjo, kurį abi šalys pasirinks bendru sutarimu, ir reglamentuotas trijų konkrečiai jame nurodytų žaidėjų ekonominių teisių perdavimas. *Doyen Sports* įgijo 30 % šių žaidėjų „federacinių teisių finansinės vertės“, o *Royal Football Club Seraing* buvo uždrausta „nepriklausomai ir savarankiškai“ perleisti trečiajam asmeniui savo turimą šių žaidėjų ekonominių teisių dalį.

15. 2015 m. liepos 7 d. *Royal Football Club Seraing* ir *Doyen Sports* sudarė į 2015 m. sausio 30 d. susitarimą panašų antrą susitarimą, jame buvo numatyta perduoti naujai įvardyto žaidėjo 25 % ekonominių teisių.

D. Arbitražo sprendimas

16. 2015 m. rugsėjo 4 d. FIFA drausmės komitetas pripažino, kad *Royal Football Club Seraing* pažeidė minėtas FIFA taisykles, nes sudarė du susitarimus, uždraudė jam registruoti žaidėjus keturis registracijos laikotarpius (dvejus metus) ir skyrė 150 000 Šveicarijos frankų (CHF) baudą.

[5] „Futbolininkai turi trijų rūšių teises: federacines, darbo ir ekonomines teises. <…> Federacinės teisės susijusios su žaidėjo teise ir pareiga užsiregistruoti šalies, kurioje yra jo klubas, valdančiojoje asociacijoje (pvz., *United States Soccer Federation*). <…> Futbolininko turimos antrosios rūšies teisės susijusios su darbu, o tai reiškia darbo sutartį. <…> Trečioji ir paskutinė futbolo žaidėjo teisė yra jo ekonominė teisė. <…> Nors federacinės ir su darbu susijusios teisės priklauso tik klubams ir žaidėjams, žaidėjų ekonominės teisės tokios nėra, dėl ko tretieji asmenys gali sudaryti sutartis su žaidėjais dėl jų ekonominių teisių perleidimo, taigi ir susirinkti perkėlimo mokesčius, kuriuos klubai moka žaidėjams“ (laisvas vertimas). Williams, B., „The fate of third party ownership of professional footballers' rights: Is a complete prohibition necessary“, *Texas Review of Entertainment & Sports Law*, Vol. 10, 2008, p. 79, konkrečiai – p. 83.

[6] ŽSP reglamento „Sąvokų apibrėžtys“ 14 punktas.

17. 2016 m. sausio 7 d. FIFA apeliacinis komitetas atmetė *Royal Football Club Seraing* skundą dėl tokio sprendimo.

18. 2016 m. kovo 9 d. *Royal Football Club Seraing* dėl tokio 2016 m. sausio 7 d. sprendimo padavė apeliacinį skundą SAT pagal FIFA įstatuose [7] įtvirtintas arbitražo taisykles.

19. 2017 m. kovo 9 d. arbitražo sprendime SAT konstatavo, kad taikytina teisė yra FIFA reglamentas ir Šveicarijos teisė, įskaitant Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją (EŽTK), ir Sąjungos teisė, visų pirma Sutarčių nuostatos dėl judėjimo laisvės ir konkurencijos [8].

20. SAT padarė išvadą, kad naujosios ŽSP reglamento nuostatos yra teisėtos. Kiek tai susiję su FIFA drausminiu sprendimu, SAT sušvelnino draudimą registruoti žaidėjus iki trijų laikotarpių, o baudos nepakeitė.

21. 2017 m. gegužės 15 d. kasatorius kreipėsi į *Tribunal fédéral* (Aukščiausiasis Federalinis Teismas, Šveicarija) su skundu dėl 2017 m. kovo 9 d. arbitražo sprendimo panaikinimo. 2018 m. vasario 20 d. sprendimu minėtas teismas atmetė tokį skundą.

E. Ginčas, dėl kurio pradėta pagrindinė byla

22. 2015 m. balandžio 3 d. *Doyen Sports* pareiškė ieškinį FIFA, UEFA ir URBSFA *Tribunal de commerce francophone de Bruxelles* (Prancūzų kalba bylas nagrinėjantis Briuselio komercinis teismas, Belgija), 2015 m. liepos 8 d. į bylą įstojo *Royal Football Club Seraing*.

23. Kasatorius, be kita ko, prašė minėto teismo konstatuoti, kad pagal Sąjungos teisę yra neteisėta visiškai uždrausti praktiką (TAN ir trečiųjų asmenų investicijas), kuri pagal naująsias ŽSP reglamento taisykles nėra galima. Konkrečiau kalbant, jis teigė, kad toks draudimas prieštarauja laisvam kapitalo judėjimui, laisvei teikti paslaugas, laisvo darbuotojų judėjimo teisei ir konkurencijos teisei.

24. Be to, pagal ankstesnio *Code civil* (Belgijos civilinis kodeksas) 1382 straipsnį jis prašė sumokėti 500 000 EUR preliminarią sumą žalai, patirtai dėl naujųjų ŽSP reglamento taisyklių taikymo, atlyginti.

25. 2016 m. lapkričio 17 d. sprendimu *Tribunal de commerce francophone de Bruxelles* (Prancūzų kalba bylas nagrinėjantis Briuselio komercinis teismas) pripažino, kad neturi jurisdikcijos nagrinėti kasatoriaus reikalavimų. 2016 m. gruodžio 19 d. *Royal Football Club Seraing* dėl tokio sprendimo padavė apeliacinį skundą *Cour d'appel de Bruxelles* (Briuselio apeliacinis teismas, Belgija) [9].

[7] Šioje byloje taikytinos redakcijos FIFA įstatai priimti 2016 m., juos galima rasti adresu https://www.icsspe.org/system/files/FIFA%20Statutes.pdf>. FIFA įstatai buvo iš dalies pakeisti 2024 m., žr. https://digitalhub.fifa.com/m/16d1f7349fa19ade/original/FIFA-Statutes-2024.pdf.

[8] Šios nuostatos buvo laikomos privalomosiomis užsienio teisės nuostatomis, kaip jos suprantamos pagal *Loi fédérale du 18 décembre 1987 sur le droit international privé* (1987 m. gruodžio 18 d. Federalinis įstatymas dėl tarptautinės privatinės teisės) 19 straipsnį.

[9] Taigi tas apeliacinis skundas buvo paduotas po to, kai kasatorius padavė skundą SAT, tačiau dar prieš SAT priimant arbitražo sprendimą.

26. Apeliaciniame procese *Royal Football Club Seraing* siekė, kad būtų pripažinta FIFA, UEFA ir URBSFA atsakomybė pagal nacionalinę teisę. Jis teigė, kad trys kitos kasacinio proceso šalys pažeidė Sąjungos teisę, nes neleido jam sudaryti vadinamųjų „trečiųjų asmenų investicijų“ ar „trečiųjų asmenų nuosavybės“ susitarimų, kad dėl tokio Sąjungos teisės pažeidimo jis neteko finansavimo ar plėtros priemonių ir kad drausminės priemonės sukėlė žalingų pasekmių.

27. Kasatorius prašė *Cour d'appel de Bruxelles* (Briuselio apeliacinis teismas) pripažinti, kad ŽSP reglamento 18bis ir 18ter straipsniai yra neteisėti, nes jais pažeidžiama Sąjungos teisė ir EŽTK, o tai, jo nuomone, užtraukia FIFA atsakomybę.

28. Tiek SAT arbitražo sprendimas, tiek *Tribunal fédéral* (Aukščiausiasis Federalinis Teismas) sprendimas atmesti skundą dėl tokio arbitražo sprendimo panaikinimo, nurodyti šios išvados 19–21 punktuose, buvo priimti tuo metu, kai buvo nagrinėjama apeliacinė byla. Tai turėjo toliau nurodytą įtaką *Cour d'appel de Bruxelles* (Briuselio apeliacinis teismas) sprendimui.

29. 2019 m. gruodžio 12 d. *Cour d'appel de Bruxelles* (Briuselio apeliacinis teismas) nusprendė, kad pagal nacionalinę teisę arbitražo sprendimas turi *res judicata* galią nuo jo priėmimo dienos, nesant būtinybės prieš tai taikyti egzekvatūros procedūros. Jis konstatavo, kad SAT sprendimas yra galutinis ir įgijo *res judicata* galią po to, kai 2018 m. vasario 20 d. *Tribunal fédéral* (Aukščiausiasis Federalinis Teismas) atmetė skundą dėl jo panaikinimo.

30. Kaip paaiškinta sprendime dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, pagal *Loi portant le Code de droit international privé* (Belgijos tarptautinės privatinės teisės kodeksas) 22 straipsnio 1 dalį bet koks užsienio teismo sprendimas, vykdytinas valstybėje, kurioje jis buvo priimtas, Belgijoje pripažįstamas *de jure*, nereikalaujant taikyti jokios procedūros. Taigi *Cour d'appel de Bruxelles* (Briuselio apeliacinis teismas) pripažino 2018 m. vasario 20 d. *Tribunal fédéral* (Aukščiausiasis Federalinis Teismas) sprendimo *res judicata* galią, todėl kasatorius negalėjo ginčyti SAT sprendimo galiojimo *Cour d'appel de Bruxelles* (Briuselio apeliacinis teismas).

31. Tame arbitražo sprendime, be kita ko, išspręstas ginčijamas klausimas dėl naujųjų ŽSP reglamento taisyklių suderinamumo su Sąjungos teise. Todėl *Cour d'appel de Bruxelles* (Briuselio apeliacinis teismas) negali priimti sprendimo dėl galimų Sąjungos teisės pažeidimų, taigi ir dėl jų pateikti klausimų Teisingumo Teismui.

32. *Cour d'appel de Bruxelles* (Briuselio apeliacinis teismas) atmetė kaip nepriimtinus ar nepagrįstus apeliacinio skundo pagrindus, grindžiamus Sąjungos teisės ir EŽTK garantuojamų teisių pažeidimu. Jis taip pat nusprendė, kad drausminių priemonių neteisėtumu grindžiamas prieštaravimas dėl arbitražo priverstinio pobūdžio yra nepagrįstas, nes nė viena arbitražo proceso šalis neginčijo SAT jurisdikcijos.

33. Taigi 2019 m. gruodžio 12 d. sprendimu *Cour d'appel de Bruxelles* (Briuselio apeliacinis teismas) atmetė apeliacinį skundą dėl 2016 m. lapkričio 17 d. *Tribunal de commerce francophone de Bruxelles* (Prancūzų kalba bylas nagrinėjantis Briuselio komercinis teismas) sprendimo ir pripažino *Royal Football Club Seraing* reikalavimus nepagrįstais.

34. *Royal Football Club Seraing* dėl tokio sprendimo padavė kasacinį skundą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui – *Cour de cassation* (Kasacinis Teismas, Belgija).

III. Prejudiciniai klausimai ir procesas Teisingumo Teisme

35. Šiomis aplinkybėmis *Cour de cassation* (Kasacinis Teismas, Belgija) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar pagal [ESS] 19 straipsnio 1 dalį, siejamą su [SESV] 267 straipsniu ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos [(toliau – Chartija)] 47 straipsniu, draudžiama nacionalinės teisės nuostatas, kaip antai *Code judiciaire* (Belgijos teismų kodeksas) 24 straipsnį ir 171[3] straipsnio 9 dalį, kuriose įtvirtintas *res judicata* principas, taikyti arbitražo sprendimui, kurio atitikties Europos Sąjungos teisei kontrolę atliko ne Sąjungos valstybės narės teismas, negalintis pateikti prejudicinio klausimo Europos Sąjungos Teisingumo Teismui?

2. Ar pagal [ESS] 19 straipsnio 1 dalį, siejamą su [SESV] 267 straipsniu ir [Chartijos] 47 straipsniu, draudžiama taikyti nacionalinės teisės nuostatą, pagal kurią arbitražo sprendimui, kurio atitikties Europos Sąjungos teisei kontrolę atliko ne Sąjungos valstybės narės teismas, negalintis pateikti Europos Sąjungos Teisingumo Teismui prejudicinio klausimo, suteikiama įrodomoji galia trečiųjų asmenų atžvilgiu, nesant priešingų įrodymų, kuriuos turi pateikti šie asmenys?“

36. Rašytines pastabas pateikė *Royal Football Club Seraing*, *Doyen Sports*, FIFA, URBSFA, UEFA, Belgijos, Vokietijos, Prancūzijos ir Lietuvos vyriausybės bei Europos Komisija.

37. 2024 m. spalio 1 d. įvyko teismo posėdis, per jį *Royal Football Club Seraing*, *Doyen Sports*, FIFA, URBSFA, UEFA, Belgijos, Graikijos, Prancūzijos, Lietuvos ir Nyderlandų vyriausybės bei Komisija pateikė žodines pastabas.

IV. Analizė

38. Neaišku, į bloga tai ar į gera (tęsiant įžanginės citatos mintį) [10], dabar sportas organizuojamas kaip savarankiška sistema, kurioje sporto organizacijos, kartais labai įtakingos ir turtingos, naudojasi reguliavimo įgaliojimais [11]. Taip neabejotinai yra futbolo srityje, kurioje FIFA laikoma pagrindine reguliavimo institucija. Norėdami joje dalyvauti, klubai ir sportininkai turi laikytis FIFA priimtų taisyklių.

39. Sportas kartu yra ir ekonominė veikla. Todėl sporto veikla reglamentuojama Sąjungos teisės nuostatose, taikytinose šiai ekonominei veiklai [12]. Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad sportui taikomos laisvo judėjimo taisyklės, konkurencijos teisė ir bendrieji Sąjungos teisės principai, be kita ko, proporcingumo ir nediskriminavimo principai [13].

[10] Šiuo klausimu taip pat žr. Maduro, M. P. ir Weiler, J. H. H., „Integrity“, „independence“ and the internal reform of FIFA. A view from the trenches“, Geeraert, A. ir van Ekeren, F. (red.), *Good Governance in Sport. Critical Reflections*, Routledge, 2022, p. 129–136.

[11] Neseniai pateiktoje išvadoje generalinis advokatas M. Szpunar nurodė: „<…> Dažnai sunku paneigti, kad kai kurie privatūs subjektai veikia panašiai kaip valstybė vien dėl savo ekonominės galios arba dėl to, kaip jie priima „taisykles“, bet yra kitų atvejų, kai valstybės veiksmai yra panašesni į privačios įmonės veiksmus“. Generalinio advokato M. Szpunar išvados byloje *FIFA* (C-650/22, EU:C:2024:375) 33 punktas. Dėl to jis padarė išvadą, kad FIFA iš tikrųjų taikomos su laisvu judėjimu susijusios taisyklės. Kitas pavyzdys, kad FIFA vaidmuo panašus į valstybės vaidmenį ir kad ji turi valstybei būdingus reguliavimo įgaliojimus, yra tas, kad 2017 m. FIFA paskelbė savo žmogaus teisių politiką. Dėl nevienareikšmio jos poveikio vertinimo žr. Mercado Jaén, P. J., Bistaraki, A. ir Schubert, M., „Between rhetoric and reality: effects of FIFA's Human Rights Policy on its organisational structures and procedures“, *International Journal of Sport Policy and Politics*, Vol. 16(3), 2024, p. 499.

[12] Teisingumo Teismas tai konstatavo dar 1974 m. gruodžio 12 d. Sprendime *Walrave ir Koch* (36/74, EU:C:1974:140, 4 punktas). Žr. 2024 m. spalio 4 d. Sprendimą *FIFA* (C-650/22, EU:C:2024:824, 75 punktas) ir 2023 m. gruodžio 21 d. Sprendimą *European Superleague Company* (C-333/21, EU:C:2023:1011, 83 punktas).

[13] 2023 m. gruodžio 21 d. Sprendimas *European Superleague Company* (C-333/21, EU:C:2023:1011, 85–88 punktai).

40. Pagal FIFA įstatus reikalaujama, kad bet koks ginčas, kuris gali kilti dėl jos sporto taisyklių, būtų sprendžiamas naudojantis jos pačios ginčų sprendimo sistema, pagal kurią SAT yra išimtinė ir privaloma apeliacinė instancija.

41. Vis dėlto, kai FIFA taisykle arba tokia taisykle grindžiamu sprendimu galimai pažeidžiama Sąjungos teise grindžiama privataus asmens teisė, pagal Sąjungos konstitucinę sistemą tokiam privačiam asmeniui suteikiama teisė į veiksmingą teisminę gynybą, dabar įtvirtinta Chartijos 47 straipsnyje.

42. Pagal ESS 19 straipsnio 1 dalį, kurią išaiškinti prašo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, valstybės narės privalo užtikrinti, kad Sąjungos teisės subjektai iš tikrųjų naudotųsi šia pagrindine teise [14]. Tai reiškia, kad valstybės narės turi užtikrinti, kad asmuo, kuris remiasi savo turimos Sąjungos teisės pažeidimu, turėtų galimybę kreiptis [15] į nepriklausomą pagal įstatymą įsteigtą teismą [16], turintį įgaliojimus kreiptis į Teisingumo Teismą pagal SESV 267 straipsnį [17].

43. Taigi Sąjungos teise grindžiamų teisių teisminę gynybą, kuri galimai pažeidžiama FIFA taisyklėmis ir kurią SAT savo sprendimu patvirtino kaip galiojančią, turi užtikrinti teismas, atitinkantis „teismo“ sąvokos, kaip ji suprantama pagal SESV 267 straipsnį, apibrėžtį.

44. SAT arba Šveicarijos federalinis teismas, turintis jurisdikciją peržiūrėti SAT sprendimus, nėra tokie teismai. Taigi jų atliekamas FIFA taisyklių suderinamumo su Sąjungos teise grindžiamomis teisėmis vertinimas neatitinka veiksmingos teisminės gynybos reikalavimo Sąjungos teisėje.

45. Taip prieiname prie šios bylos. Ji pradėta kilus ginčui, kurį nagrinėja „teismas“, kaip jis suprantamas pagal SESV 267 straipsnį.

46. Belgijos teismuose šalys tvirtino, kad FIFA nustatytas TAN draudimas neleido naudotis pagal Sąjungos teisę joms suteiktomis teisėmis. Taigi jos prašė pripažinti, kad šios FIFA taisyklės nesuderinamos su Sąjungos teise (per tą laiką SAT patvirtino jų galiojimą), ir atlyginti dėl to patirtą žalą.

47. Kol kas viskas atrodo gerai. Iš to, kas išdėstyta, galima būtų daryti išvadą, kad šalys turėjo galimybę kreiptis į teismą, turintį įgaliojimus kreiptis dėl prejudicinio sprendimo. Vis dėlto veiksmingos teisminės gynybos principas gali būti pažeistas dėl to, kad jurisdikciją turintiems teismams buvo užkirstas kelias užtikrinti veiksmingą teisių gynimo priemonę dėl nacionalinės

[14] 2018 m. vasario 27 d. Sprendimas *Associação Sindical dos Juízes Portugueses* (C-64/16, EU:C:2018:117, 34 punktas). Taip pat žr. 2022 m. vasario 22 d. Sprendimą *RS (Konstitucinio Teismo sprendimų padariniai)* (C-430/21, EU:C:2022:99, 39 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[15] Kaip Teisingumo Teismas yra konstatavęs nuo to laiko, kai priėmė 1986 m. gegužės 15 d. Sprendimą *Johnston* (222/84, EU:C:1986:206, 18 ir 19 punktai).

[16] Dėl teismo nepriklausomumo reikalavimo žr. 2019 m. birželio 24 d. Sprendimą *Komisija / Lenkija (Aukščiausiojo Teismo nepriklausomumas)* (C-619/18, EU:C:2019:531, 57, 58 ir 71–77 punktai); dėl reikalavimo, kad teismas būtų įsteigtas pagal įstatymą, žr. 2021 m. spalio 6 d. Sprendimą *W. Ż. (Aukščiausiojo Teismo Išimtinės kontrolės ir viešųjų reikalų kolegija – Skyrimas)* (C-487/19, EU:C:2021:798, 126–130 punktai).

[17] 2021 m. spalio 6 d. Sprendimas *Consorzio Italian Management ir Catania Multiservizi* (C-561/19, EU:C:2021:799, 51 punktas), kuriame Teisingumo Teismas rėmėsi Chartijos 47 straipsniu, siekdamas pagrįsti galutinės instancijos teismams tenkančią pareigą nurodyti priežastis, dėl kurių jie nusprendė nepateikti prašymo priimti prejudicinį sprendimą. Tai rodo, kad Teisingumo Teismas prejudicinio sprendimo priėmimo procedūrą vertina kaip veiksmingos teisminės gynybos principo įgyvendinimo priemonę. Taip pat žr. 2021 m. lapkričio 23 d. Sprendimą *IS (Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą neteisėtumas)* (C-564/19, EU:C:2021:949, 76 punktas), kuriame Teisingumo Teismas konstatavo, kad „jei būtų apribotas nacionalinių teismų naudojimasis SESV 267 straipsniu suteikta kompetencija, būtų suvaržyta iš Sąjungos teisės kylančių asmenų teisių veiksminga teisminė gynyba“.

(Belgijos) teisės normos, pagal kurią SAT sprendimai, patvirtinti Šveicarijos federalinio teismo, turi *res judicata* galią. Ši taisyklė, kaip aiškinama, nagrinėjamu atveju trukdo jiems tikrinti FIFA taisyklių suderinamumą su Sąjungos teise.

48. Ar pagal veiksmingos teisminės gynybos principą tokia teisės norma draudžiama?

49. Man atrodo, kad atsakymas į šį klausimą yra vienareikšmiškai teigiamas.

50. Vis dėlto iš rašytinių pastabų ir diskusijų per teismo posėdį kilo bendresnis klausimas: ar pagal Sąjungos teisę reikalaujama konkrečios teisių gynimo priemonės, kurios pakaktų veiksmingai teisminei gynybai užtikrinti, kai kalbama apie sporto srityje priimtus arbitražo sprendimus? Taigi trumpai aptarsiu ir šį klausimą.

51. Mano analizės struktūra yra tokia, kaip nurodyta toliau. Pirmiausia paaiškinsiu FIFA ginčų sprendimo mechanizmo organizavimą (A dalis). Tada išdėstysiu savo nuomonę dėl to, kaip reikėtų atsakyti į abu prejudicinius klausimus (B ir C dalys), daugiausia dėmesio skirdama pirmajam klausimui.

A. SAT pagal FIFA įstatus

52. 1981 m. tuometinis Tarptautinio olimpinio komiteto (toliau – TOK) prezidentas Juan Antonio Samaranch iškėlė mintį dėl konkrečiai sportui skirto teismo. SAT pradėjo veikti 1984 m., kai TOK ratifikavo jo įstatus. TOK prezidentas J. A. Samaranch, kaip teigiama, tikėjosi, kad SAT taps „aukščiausiuoju pasaulinio sporto teismu“ [18]. SAT interneto svetainėje, kurioje pristatoma ši istorija, teigiama, kad „SAT jurisdikcija jokiu būdu neturėtų būti primetama sportininkams ar federacijoms ir turėtų likti laisvai prieinama šalims“ [19].

53. Iš pradžių dauguma sporto organizacijų, įskaitant FIFA, nesikreipdavo į SAT [20]. Vis dėlto nuo 1984 m. daug kas pasikeitė.

54. Sąjungos teisės mokslininkai teigia, kad reikšminga SAT transformacija įvyko po 1995 m. Teisingumo Teismo sprendimo *Bosman* [21]. Po 1995 m. SAT arbitražo sprendimų smarkiai padaugėjo. Taigi, nors iš pradžių FIFA tam priešinosi, vėliau ji į savo įstatus įtraukė arbitražinę išlygą, pagal kurią SAT yra jurisdikciją nagrinėti tokius ginčus turintis teismas. Iš pradžių SAT jurisdikcija spręsti ginčus futbolo srityje nebuvo privaloma [22].

55. Vis dėlto dabar SAT jurisdikcija futbolo srityje, kaip numatyta FIFA įstatuose, yra išimtinė ir privaloma.

[18] McLaren, R. H., „Twenty-five years of the Court of Arbitration for Sport: A look in the rear-view mirror“, *Marquette Sports Law Review*, Vol. 20, 2010, p. 305, konkrečiai – p. 306.

[19] Žr. https://www.tas-cas.org/en/general-information/history-of-the-cas.html.

[20] Nafziger, J. A. R., „International sports law: A replay of characteristics and trends“, *American Journal of International Law*, Vol. 86, 1992, p. 489, konkrečiai – p. 508.

[21] 1995 m. gruodžio 15 d. Sprendimas *Bosman* (C-415/93, EU:C:1995:463). Šiuo klausimu žr. Duval, A., „The Court of Arbitration for Sport and EU law. Chronicle of an encounter“, *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, Vol. 22(2), 2015, p. 224, konkrečiai – p. 226.

[22] Europos Žmogaus Teisių Teismas (EŽTT) Sprendime *Mutu ir Pechstein* paaiškino, kad pagal 2001 m. FIFA taisykles žaidėjams nebuvo draudžiama kreiptis į bendrosios kompetencijos teismus, todėl jiems nebuvo nustatytas privalomas arbitražas. 2019 m. vasario 4 d. EŽTT sprendimo *Mutu ir Pechstein prieš Šveicariją* (CE:ECHR:2018:1002JUD004057510) 116 punktas.

56. FIFA įstatų 57 straipsnio 1 dalyje pripažįstama SAT jurisdikcija spręsti FIFA, jos narėmis esančių asociacijų, konfederacijų, lygų, klubų, žaidėjų, tarnautojų, tarpininkų ir rungtynių licencijuotų agentų ginčus.

57. SAT gali būti paduotas stabdomojo poveikio neturintis apeliacinis skundas dėl FIFA institucijų priimtų galutinių sprendimų ir dėl konfederacijų, FIFA narėmis esančių asociacijų ar lygų priimtų sprendimų [23]. Toks skundas turi būti pateiktas SAT per 21 dieną nuo pranešimo apie skundžiamą sprendimą dienos ir gali būti paduotas tik išnaudojus visas kitas vidaus priemones [24].

58. Galiausiai FIFA įstatų 59 straipsnyje numatyta:

„1. Konfederacijos, narėmis esančios asociacijos ir lygos sutinka pripažinti SAT nepriklausoma teismine institucija ir užtikrinti, kad jų nariai, joms priklausantys žaidėjai ir tarnautojai laikytųsi SAT priimtų sprendimų. Ta pati pareiga taikoma tarpininkams ir licencijuotiems rungtynių agentams.

2. Draudžiama kreiptis į bendrosios kompetencijos teismus, išskyrus atvejus, kai tai konkrečiai numatyta FIFA reglamente. Be to, draudžiama kreiptis į bendrosios kompetencijos teismus dėl visų rūšių laikinųjų priemonių.

3. Asociacijos į savo įstatus ar reglamentus įtraukia sąlygą, draudžiančią asociacijos vidaus ginčus arba ginčus, turinčius poveikį lygoms, lygų nariams, klubams, klubų nariams, žaidėjams, tarnautojams ir kitiems asociacijų tarnautojams kreiptis į bendrosios kompetencijos teismus, išskyrus atvejus, kai FIFA reglamente ar privalomose teisės aktų nuostatose konkrečiai numatyta arba nurodyta galimybė kreiptis į bendrosios kompetencijos teismus. Turi būti numatyta, kad reikia kreiptis ne į bendrosios kompetencijos teismus, o į arbitražą. Tokie ginčai perduodami pagal asociacijos ar konfederacijos taisykles pripažintam nepriklausomam ir tinkamai sudarytam arbitražo teismui arba SAT.

Asociacijos taip pat užtikrina, kad ši nuostata būtų įgyvendinta asociacijoje, prireikus nustatydamos jų narius saistantį įpareigojimą. Asociacijos turi taikyti sankcijas bet kuriai šio įpareigojimo nevykdančiai šaliai ir užtikrinti, kad bet koks skundas dėl tokių sankcijų taip pat būtų pateikiamas tik arbitražui, o ne bendrosios kompetencijos teismams.“

59. Taigi, kaip yra ir *International Skating Union* (Tarptautinė čiuožimo sąjunga, toliau – ISU) arbitražo sistemos atveju [25], ginčo dėl futbolo perdavimas SAT pagal FIFA taisykles yra privalomas ir jo jurisdikcija išimtinė. Būtent remdamasi šia išimtine jurisdikcija FIFA nesutiko su pirmosios instancijos teismo jurisdikcija pagrindinėje byloje [26].

[23] Žr. FIFA įstatų 58 straipsnio 1 dalį. Vis dėlto pagal tos pačios nuostatos 3 dalį SAT jurisdikcija negalima, kai skundai paduodami dėl: a) žaidimo taisyklių pažeidimų, b) nušalinimų ne daugiau kaip keturioms rungtynėms arba ne ilgiau kaip trims mėnesiams (išskyrus sprendimus dėl dopingo) ir c) sprendimų, kurie gali būti skundžiami nepriklausomam ir tinkamai įsteigtam arbitražo teismui, pripažintam pagal asociacijos ar konfederacijos taisykles.

[24] FIFA įstatų 58 straipsnio 1 ir 2 dalys.

[25] Žr. 2023 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *International Skating Union* / *Komisija* (C-124/21 P, EU:C:2023:1012) 223 punktą.

[26] FIFA padarė tą patį pagrindinėje byloje, kurioje pateikus prašymą priimti prejudicinį sprendimą buvo priimtas 2024 m. spalio 4 d. Teisingumo Teismo sprendimas *FIFA* (C-650/22, EU:C:2024:824, 32 punktas).

60. Vienintelis bendrosios kompetencijos teismas, kuriam leidžiama peržiūrėti SAT priimtą arbitražo sprendimą, yra Šveicarijos federalinis teismas. Vis dėlto šio teismo atliekamos arbitražo sprendimų kontrolės pagrindai yra riboti [27]. Byloje *Semenya prieš Šveicariją* EŽTT nusprendė, kad Šveicarijos federalinio teismo vykdoma SAT sprendimų kontrolė yra tokia ribota, kad negalėjo užtikrinti pagrindinių teisių apsaugos [28].

B. Pirmasis klausimas

61. Pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar pagal veiksmingos teisminės gynybos principą draudžiamos tokios nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias arbitražo sprendimui, kurio atitikties Sąjungos teisei kontrolę atliko trečiosios šalies teismas, suteikiama *res judicata* galia [29].

62. Tai ne pirmas kartas, kai Teisingumo Teismo prašoma išaiškinti arbitražo ir Sąjungos teisės santykį ir arbitražo sprendimų teisminės kontrolės apimtį. Dėl šios priežasties visi proceso Teisingumo Teisme dalyviai mėgino rasti šiai bylai tinkamus atsakymus, remdamiesi vienos ar kitos krypties Teisingumo Teismo jurisprudencija dėl arbitražo. Taigi jie aptarė, viena vertus, jurisprudenciją, suformuotą sprendimais *Nordsee* [30] ir *Eco Swiss* [31], ir, kita vertus, Sprendimą *Achmea* [32].

63. Išanalizavusi, kiek šių dviejų krypčių jurisprudencija gali būti reikšminga FIFA arbitražo sistemai (1 ir 2 skirsniai), siūlysiu Teisingumo Teismui pateikti būtent privalomajam arbitražui, t. y. tokiam, kurį SAT vykdo pagal FIFA ginčų sprendimo sistemą, tinkamą išaiškinimą. Manau, tokia išeitis jau buvo pasiūlyta Sprendime *International Skating Union* [33] (3 skirsnis).

1. Dėl sprendimais „Nordsee“ ir „Eco Swiss“ suformuotos jurisprudencijos taikytinumo

64. FIFA, UEFA, Belgijos, Prancūzijos ir Lietuvos vyriausybės vienaip ar kitaip tvirtino [34], kad SAT sprendimus, kuriais patvirtinamas FIFA taisyklių galiojimas, gali tikrinti nacionaliniai teismai, remdamiesi Sąjungos viešąja tvarka, laikantis Teisingumo Teismo sprendimo *Eco Swiss*.

[27] Šie pagrindai numatyti *Loi fédérale sur le droit international privé* (Šveicarijos federalinis tarptautinės privatinės teisės įstatymas), skelbiamame adresu https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/1988/1776_1776_1776/en, 190 straipsnyje. Tas teismas gali panaikinti arbitražo sprendimą, jeigu jis prieštarauja viešajai tvarkai, kaip tai suprantama pagal Šveicarijos teisę.

[28] 2023 m. liepos 11 d. EŽTT sprendimo *Semenya prieš Šveicariją* (CE:ECHR:2023:0711JUD001093421) 234–240 punktai.

[29] Savo rašytinėse pastabose ir per teismo posėdį Belgijos vyriausybė teigė, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klaidingai apibūdino nacionalinę teisę ir kad pagal aptariamą įstatymą, kai teisminę kontrolę atliko trečiosios šalies teismas, arbitražo sprendimą iš tikrųjų leidžiama peržiūrėti. Manau, kad pateiktas klausimas priklauso ne nuo Belgijos teisės, o nuo Sąjungos teisės teisingo aiškinimo. Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, gavęs Teisingumo Teismo atsakymą, turės jį taikyti savo nagrinėjamoje byloje ir atitinkamai išaiškinti bylai reikšmingą nacionalinę teisę.

[30] 1982 m. kovo 23 d. Sprendimas *Nordsee* (102/81, EU:C:1982:107).

[31] 1999 m. birželio 1 d. Sprendimas *Eco Swiss* (C-126/97, EU:C:1999:269).

[32] 2018 m. kovo 6 d. Sprendimas *Achmea* (C-284/16, EU:C:2018:158).

[33] 2023 m. gruodžio 21 d. Sprendimas *International Skating Union* / *Komisija* (C-124/21 P, EU:C:2023:1012).

[34] Prancūzijos vyriausybė per teismo posėdį teigė, kad SAT arbitražas laikytinas tiesiog komerciniu arbitražu, kaip jis suprantamas pagal Sprendimą *Eco Swiss*. Nors futbolo organizacijų pozicija nebuvo tokia aiški, visos jos teigė, kad SAT arbitražo sprendimams turėtų būti taikomi tame sprendime nustatyti apribojimai.

65. Primintina, kad tokia jurisprudencijos kryptis buvo pirmiausia suformuota Sprendime *Nordsee*, kuriame Teisingumo Teismas konstatavo, kad komercinio arbitražo teismas, dėl kurio šalys savanoriškai susitarė, nėra „teismas“, kaip jis suprantamas pagal SESV 267 straipsnį [35].

66. Net jeigu toks arbitražo teismas galėtų būti įpareigotas taikyti Sąjungos teisę be galimybės pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą, Teisingumo Teismas neįžvelgė problemos, nes tokio arbitražo teismo sprendimai galėjo būti peržiūrimi per įvairias valstybių narių teismuose pagal nacionalinę teisę vykdomas procedūras [36]. Konkrečiai kalbant, arbitražo sprendimai nėra savaime vykdytini, pirmiausia jiems turi būti taikoma egzekvatūra „bendrosios kompetencijos“ teisme. Tada per tokią procedūrą tie nacionaliniai teismai turėtų galimybę arba privalėtų pateikti Teisingumo Teismui klausimą dėl Sąjungos teisės išaiškinimo.

67. Ginčas, dėl kurio buvo priimtas minėtas Sprendimas *Eco Swiss*, kilo dėl tokios arbitražo sprendimo vykdymo procedūros prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme. Sprendime *Eco Swiss* Teisingumo Teismas pripažino, kad ribota teisminės kontrolės apimtis gali būti naudinga veiksmingam arbitražo procesui [37]. Taigi nacionalinė taisyklė, pagal kurią teisminė kontrolė taikoma tik viešosios tvarkos klausimais, buvo pripažinta priimtina Sąjungos teisės požiūriu. Toje pačioje byloje Teisingumo Teismas nusprendė, kad Sąjungos viešosios tvarkos klausimai apima dabartinius SESV 101 ir 102 straipsnius [38].

68. Dar bendrai nepaaiškinta, kas yra ir nėra Sąjungos viešoji tvarka [39]. Teisingumo Teismas į šį klausimą atsakinėjo kiekvienu konkrečiu atveju [40]. Vis dėlto nagrinėjamu atveju šios sąvokos aiškinti nebūtina. Svarbu tai, kad komercinio arbitražo srityje Teisingumo Teismas yra pripažinęs, jog arbitražo sprendimų teisminės kontrolės apimtis gali būti ribota [41].

69. Kiek pirma nurodytos krypties jurisprudencija taikytina SAT arbitražui pagal FIFA įstatus?

70. Mano nuomone, jis skiriasi nuo komercinio arbitražo dėl dviejų pagrindinių priežasčių.

71. Pirmoji priežastis susijusi su savanorišku komercinio arbitražo pobūdžiu, palyginti su privalomu FIFA arbitražo taisyklių pobūdžiu.

[35] 1982 m. kovo 23 d. Sprendimas *Nordsee* (102/81, EU:C:1982:107, 13 punktas). Dėl tokios išvados kritikos doktrinoje žr. Duval, A. (žr. šios išvados 21 išnašą), 31 išnaša. Teisingumo Teismas taip pat konstatavo, kad kai kurie arbitražo teismai atitinka šį kriterijų, jeigu jie įsteigti pagal įstatymą, jų sprendimai privalomi šalims ir jų jurisdikcija nepriklauso nuo šalių susitarimo. Žr., pavyzdžiui, 1989 m. spalio 17 d. Sprendimą *Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund i Danmark* (109/88, EU:C:1989:383, 7–9 punktai); 2014 m. birželio 12 d. Sprendimą *Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta* (C-377/13, EU:C:2014:1754, 22–35 punktai); 2014 m. vasario 13 d. Nutartį *Merck Canada* (C-555/13, EU:C:2014:92, 16–18 punktai).

[36] Teisingumo Teismas paaiškino, kad „bendrosios kompetencijos teismų gali būti prašoma išnagrinėti [Sąjungos teisės klausimus] jiems bendradarbiaujant su arbitražo teismais <…>, kai peržiūrimas arbitražo sprendimas <…> bylose dėl leidimo vykdyti arba pasinaudojant bet kuria kita pagal atitinkamus nacionalinės teisės aktus prieinama teisių gynimo priemone“. 1982 m. kovo 23 d. Sprendimas *Nordsee* (102/81, EU:C:1982:107, 14 punktas).

[37] 1999 m. birželio 1 d. Sprendimas *Eco Swiss* (C-126/97, EU:C:1999:269, 35 punktas).

[38] 1999 m. birželio 1 d. Sprendimas *Eco Swiss* (C-126/97, EU:C:1999:269, 36 punktas).

[39] Žr. jurisprudencijos dėl viešosios tvarkos Sąjungos teisėje apžvalgą generalinio advokato M. Szpunar išvadoje byloje *Real Madrid Club de Fútbol* (C-633/22, EU:C:2024:127, 71–103 punktai). Dėl nacionalinių teismų pareigos atlikti kontrolę remiantis Sąjungos viešąja tvarka, kurios turinys nėra aiškus, ankstyvos kritikos žr. Prechal, S. ir Shelkoplyas, N., „National procedural, public policy and EC law. From Van Schijndel to Eco Swiss and beyond“, *European Review of Private Law*, 2004, Vol. 12(5), p. 589, konkrečiai – p. 606–608.

[40] 2006 m. spalio 26 d. Sprendime *Mostaza Claro* (C-168/05, EU:C:2006:675, 35 ir 38 punktai) Teisingumo Teismas patvirtino, kad pareiga *ex officio* tikrinti nesąžiningas sąlygas sutartyse su vartotojais priskiriama viešajai tvarkai.

[41] Šiuo klausimu taip pat žr. generalinės advokatės J. Kokott išvadą byloje *PL Holdings* (C-109/20, EU:C:2021:321, 43–46 punktai).

72. Esminis komercinio arbitražo požymis, nagrinėtas Sprendime *Eco Swiss*, yra tas, kad abi šalys laisvai sutinka su arbitražine išlyga [42]. Savanoriškai pasirinkdamos tokį arbitražą šalys siekia išvengti bendrosios kompetencijos teismų įsikišimo ir galbūt tam tikrų teisinės sistemos taisyklių taikymo. Teisingumo Teismas atsižvelgė į tokį komercinio arbitražo pobūdį ir paskirtį, taip pat padarė išvadą, kad tokio arbitražo priimtų sprendimų teisminė kontrolė gali apsiriboti viešosios tvarkos klausimais. Poreikis patikrinti arbitražo sprendimo atitiktį viešajai tvarkai yra, nes šios taisyklės gali būti tiek svarbios viešajam interesui, kad šalys negali laisva valia nuspręsti jų netaikyti.

73. Priešingai, kaip Nyderlandų vyriausybė teigė per teismo posėdį, FIFA taisyklės yra privalomos ir šalių laisva valia perduoti ginčą SAT nėra akivaizdi [43].

74. Byloje *Mutu ir Pechstein* EŽTT nagrinėjo būtent šį klausimą, analizuodamas skirtumus tarp komercinio arbitražo ir ISU privalomųjų arbitražo taisyklių [44]. Sporto subjektai negali laisvai pasirinkti perduoti jų ginčus dėl FIFA taisyklių ar sprendimų kuriai nors kitai ginčų sprendimo sistemai, nes jie turi būti nagrinėjami pagal FIFA vidaus drausmines procedūras, o vėliau – SAT. Nepritarę privalomai SAT jurisdikcijai, žaidėjai negali žaisti [45], o klubai – konkuruoti.

75. Taigi žaidėjams ir klubams SAT jurisdikcija yra privaloma ir nėra pasirenkama jų laisva valia [46]. Vadinasi, ji neatspindi jų pačių pasirinkimo neleisti kreiptis į teismą ir užkirsti kelią tam tikrų teisės normų taikymui jų tarpusavio ginčui. Manau, tai turi poveikį teisminės kontrolės, kurią nacionaliniai teismai turėtų galėti atlikti atsižvelgdami į Sąjungos teisę, apimčiai (žr. šios išvados IV antraštinės dalies B dalies 3 skirsnio b punktą).

76. Antrasis skirtumas tarp komercinio arbitražo ir FIFA įstatuose numatytos ginčų sprendimo sistemos yra pastarosios sistemos savarankiškumas vykdymo srityje.

77. Jeigu viena iš komercinio arbitražo šalių atsisako vykdyti arbitražo sprendimą, kitai šaliai teks kreiptis į bendrosios kompetencijos teismus dėl jo priverstinio vykdymo. Kaip Teisingumo Teismas paaiškino Sprendime *Nordsee* (žr. šios išvados 65 ir 66 punktus), kai sprendimas turi būti įvykdytas Sąjungoje, valstybės narės teismas turės galimybę patikrinti arbitražo sprendimo atitiktį Sąjungos teisei ir prireikus pateikti Teisingumo Teismui prašymą priimti prejudicinį sprendimą.

[42] 1982 m. kovo 23 d. Sprendimas *Nordsee* (102/81, EU:C:1982:107, 11 punktas). Taip pat žr. 2018 m. kovo 6 d. Sprendimą *Achmea* (C-284/16, EU:C:2018:158, 55 punktas), kuriame Teisingumo Teismas atskyrė dvišalėse investicijų sutartyse numatytą arbitražą nuo komercinio arbitražo, remdamasis tuo, kad dėl pastarojo šalys laisvai išreiškia savo valią. Taip pat žr. 2014 m. birželio 12 d. Sprendimą *Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta* (C-377/13, EU:C:2014:1754, 27 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija), kuriame Teisingumo Teismas konstatavo, kad, esant sutartiniam arbitražui, nėra „nei teisinės, nei faktinės pareigos sutarties šalims perduoti savo ginčą nagrinėti arbitražui“.

[43] Taip pat žr. vaizdingą J. Paulsson paaiškinimą: „Paprastai išimtinė sporto institucijų jurisdikcija įtvirtinta federacijų, suteikiančių leidimus varžytis sezono metu arba dalyvauti konkrečiuose renginiuose, įstatuose. Aptariama federacija veikia jau dešimtmečius, tai net ne vienos kartos federacija, ir be jokios išorinės įtakos sukūrė daugiau ar mažiau sudėtingą ir visiškai savitą ginčų sprendimo procedūrą. Kaltinamas dalyvis neretai tampa proceso dalyviu taip pat netikėtai, kaip turistas patenka į uraganą Fidžyje: tai bauginantis ir pavienis įvykis jo gyvenime, kuriam jis visiškai nepasirengęs“ (laisvas vertimas). Paulsson, J. (žr. šios išvados 2 išnašą), 361.

[44] 2019 m. vasario 4 d. EŽTT sprendimo *Mutu ir Pechstein prieš Šveicariją* (CE:ECHR:2018:1002JUD004057510) 103–108 punktai.

[45] 2023 m. gruodžio 21 d. Sprendimas *International Skating Union / Komisija* (C-124/21 P, EU:C:2023:1012, 223 punktas). EŽTT 2019 m. vasario 4 d. sprendimo *Mutu ir Pechstein prieš Šveicariją* (CE:ECHR:2018:1002JUD004057510) 113 punktas.

[46] Iš tiesų EŽTT nustatė, kad, palyginti su ISU taisyklėmis, 2001 m. FIFA taisyklės netrukdė žaidėjams kreiptis į bendrosios kompetencijos teismus, todėl jos nereiškė privalomo arbitražo. Pagal dabartinių FIFA įstatų 59 straipsnio 2 dalį padėtis yra visai kita, nes jie dera su ISU taisyklėmis. 2019 m. vasario 4 d. EŽTT sprendimo *Mutu ir Pechstein prieš Šveicariją* (CE:ECHR:2018:1002JUD004057510) 116 punktas.

78. Vis dėlto, jei šalis nenori vykdyti SAT sprendimo, nes mano, kad jis prieštarauja Sąjungos teisei, ji negali tiesiog atsisakyti vykdyti tokį arbitražo sprendimą, o FIFA taip pat neturi pradėti vykdymo procedūros nacionaliniame teisme. FIFA gali pati užtikrinti arbitražo sprendimo vykdymą. Iš tiesų šioje byloje ji galėjo užtikrinti, kad būtų taikomos sankcijos ir draudimas registruoti žaidėjus, nesikreipdama į teismą [47].

79. Mažai tikėtina, kad, esant tokiai savaiminio vykdymo sistemai, arbitražo sprendimo suderinamumo su Sąjungos teise klausimas per vykdymo procesą pasieks „teismą“, kaip jis suprantamas pagal SESV 267 straipsnį.

80. Taigi teisminių teisių gynimo priemonių, kurios buvo pripažintos pakankamomis veiksmingai teisminei gynybai ir Sąjungos teisės vienovei užtikrinti komercinio arbitražo srityje, gali nepakakti šioje byloje nagrinėjamai savarankiškai privalomojo arbitražo sistemai (taip pat žr. šios išvados 111–114 punktus).

81. Dėl šių dviejų priežasčių manau, kad sprendimuose *Nordsee* ir *Eco Swiss* suformuotos komerciniam arbitražui skirtos taisyklės netinka SAT įgyvendinamai FIFA privalomojo arbitražo sistemai.

2. Dėl Sprendime „Achmea“ suformuotos jurisprudencijos taikytinumo

82. *Royal Football Club Seraing* ir *Doyen Sports* rėmėsi Sprendimu *Achmea* ir teigė, kad SAT priimtiems arbitražo sprendimams turi būti taikoma tikra teisminė kontrolė, ją turi atlikti nacionalinis teismas, kuris turi turėti galimybę pateikti Teisingumo Teismui klausimus dėl Sąjungos teisės išaiškinimo.

83. Savo rašytinėse pastabose Komisija taip pat rėmėsi Sprendimu *Achmea*, teigdama, kad nacionaliniai teismai turi turėti galimybę, be kita ko, tikrinti, ar ginčas gali būti perduotas arbitražui.

84. Primintina, kad Sprendime *Achmea* Teisingumo Teismas paneigė galimybę pagal dvišales investicijų sutartis (DIS) kreiptis į arbitražą dėl ginčų, kuriuose dalyvauja valstybės narės. Pagal tokias sutartis valstybės narės sutiko, kad jų teismai neturėtų jurisdikcijos nagrinėti investuotojų ir valstybių ginčų, nors tokie ginčai gali būti susiję su Sąjungos teisės taikymu ar aiškinimu. Kaip nurodė Teisingumo Teismas, taip valstybės narės visiškai nenumatė galimybės galimiems Sąjungos teisės pažeidimams taikyti „teisminio gynimo būdų, kuriuos ESS 19 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje jos įpareigojamos nustatyti srityse, kurias apima Sąjungos teisė“ [48].

85. Kaip suprantu, Sprendimo *Achmea* loginis pagrindas iš esmės yra tarpusavio pasitikėjimo principas [49]. Pripažinus, kad tam tikri ginčai nepriklauso valstybių narių teismų jurisdikcijai, ne tik nebūtų užtikrinta veiksminga teisminė gynyba, bet ir būtų siunčiama klaidinga žinutė, kad tie teismai gali būti nepakankamai nepriklausomi ir nešališki, kad išspręstų investuotojų perduotus ginčus prieš valstybes nares.

[47] Per teismo posėdį FIFA patvirtino, kad jos įgaliojimai grindžiami FIFA Drausmės kodekso 21 straipsniu, žr. https://digitalhub.fifa.com/m/59dca8ae619101cf/original/FIFA-Disciplinary-Code-2023.pdf.

[48] 2018 m. kovo 6 d. Sprendimas *Achmea* (C-284/16, EU:C:2018:158, 55 punktas).

[49] 2018 m. kovo 6 d. Sprendimas *Achmea* (C-284/16, EU:C:2018:158, 34 punktas). Taip pat žr. Centeno Huerta S. ir Kuplewatzky, N., „On *Achmea*, the autonomy of Union law, mutual trust and what lies ahead“, *European Papers*, Vol. 4(1), 2019, p. 61, konkrečiai – p. 65–68.

86. Sąjungos teisės taikymas labai priklauso nuo tarpusavio pasitikėjimo valstybių narių teismais. Dėl šios priežasties ir siekiant užtikrinti vienodą Sąjungos teisės aiškinimą pasitelkus prejudicinio sprendimo priėmimo procedūrą [50], valstybių narių DIS įtvirtintos arbitražinės išlygos buvo pripažintos prieštaraujančiomis Sąjungos teisei.

87. Tokią Sprendimo *Achmea* sampratą patvirtina tai, kad, skirtingai nuo komercinio arbitražo, Sprendime *Achmea* Teisingumo Teismas nenagrinėjo klausimo, ar nacionalinių teismų atliekama paskesnė pagal DIS priimtų arbitražo sprendimų kontrolė galėtų kompensuoti veiksmingos teisminės gynybos nebuvimą [51]. Jis tiesiog pripažino nepriimtina bendrą tvarką, pagal kurią nacionaliniai teismai neturi jurisdikcijos. Taigi *Royal Football Club Seraing* ir *Doyen Sports* argumentai dėl būtinybės atlikti tikrą arbitražo sprendimo teisminę kontrolę (žr. šios išvados 82 punktą) negali būti grindžiami Sprendimu *Achmea*.

88. Sprendime *PL Holdings* Teisingumo Teismas taip pat konstatavo, kad arbitražo sprendimo, priimto pagal DIS, negaliojimo negalima ištaisyti iš naujo apibrėžus arbitražo procesą kaip savanorišką *ad hoc* arbitražą arba vien dėl to, kad valstybė narė neginčijo arbitražinės išlygos galiojimo pagal DIS per konkrečią arbitražo procedūrą [52].

89. Dėl nagrinėjamam ginčui taikytinų Belgijos taisyklių kartu su privaloma SAT jurisdikcija pagal FIFA įstatus nacionaliniai teismai taip pat negali privatiems asmenims užtikrinti Sąjungos teisėje garantuojamų teisių į veiksmingą teisminę gynybą. Vis dėlto nemanau, kad to pakanka tam, kad FIFA arbitražo sistemą būtų galima palyginti su byloje *Achmea* nagrinėtos arbitražo jurisdikcijos pobūdžiu. Taip pat nemanau, kad nagrinėjamai bylai taikytini tie patys argumentai, grindžiami tarpusavio pasitikėjimu.

90. Tokį skirtumą paaiškina trys priežastys. Pirma, šioje byloje nekvestionuojama FIFA arbitražo sistemos principinė atitiktis Sąjungos teisei [53]. Dauguma šios bylos dalyvių iš tikrųjų sutaria, kad arbitražas sporto srityje yra naudingas. Be to, 2012 m. Europos Parlamentas priėmė rezoliuciją dėl ES lygmens veiksmų sporto sektoriuje, kurioje pripažino, kad „sporto teismai turi teisėtą galią spręsti sporto ginčus, jei jie nepažeidžia asmens pagrindinės teisės į teisingą bylos nagrinėjimą“ [54].

91. Taigi Komisijos nurodytas klausimas dėl galimo arbitražinio ginčo nepriėmimo nekyla.

92. Antra, šioje byloje nagrinėjama privaloma ir išimtinė SAT jurisdikcija kyla ne iš valstybių narių ar jų tarpusavyje sudarytos tarptautinės sutarties ir ne dėl jų viešosios valdžios įgaliojimų įgyvendinimo. Ji kyla iš FIFA, t. y. privačios organizacijos, įstatų. Šie įstatai nėra privalomi

[50] 2018 m. kovo 6 d. Sprendimas *Achmea* (C-284/16, EU:C:2018:158, 36 ir 37 punktai).

[51] 2018 m. kovo 6 d. Sprendimas *Achmea* (C-284/16, EU:C:2018:158, 20, 52 ir 53 punktai).

[52] 2021 m. spalio 26 d. Sprendimas *PL Holdings* (C-109/20, EU:C:2021:875, 54 punktas).

[53] Tai nereiškia, kad SAT nekritikuojamas doktrinoje. Pavyzdžiui, kai kurie autoriai kritikuoja jį dėl probleminio santykio su žmogaus teisėmis: „SAT vykdomas sporto arbitražas, jeigu jau vadinamas „arbitražu“, gali pasinaudoti arbitražo teikiamomis lankstumo galimybėmis ir laviruoti žmogaus teisėmis grindžiamų reikalavimų srityje“ (laisvas vertimas). Shahlaei, F., „The collision between human rights and arbitration: the game of inconsistencies at the Court of Arbitration for Sport“, *Arbitration International*, Vol. 40(2), 2024, p. 169, konkrečiai – p. 203. Kai kurie autoriai pažymi SAT keliamas grėsmes teisminei gynybai apskritai. Šiuo klausimu žr. Anderson, J., „Taking sports out of the courts“: Alternative dispute resolution and the International Court of Arbitration for Sport“, *Journal of Legal Aspects of Sport*, Vol. 10, 2000, p. 123. Galiausiai SAT taip pat buvo kritikuojamas dėl deramo atsižvelgimo į Sąjungos teisę stokos. Žr. Duval, A., „Towards a transnational *Solange*: The Court of Arbitration for Sport and EU law“, Hörnle, T., Möllers, C., ir Wagner, G. (red.), *Gerichte und ihre Äquivalente*, Nomos, 2020, p. 33.

[54] 2012 m. vasario 2 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl ES lygmens veiksmų sporto sektoriuje (2011/2087(INI)) (OL C 239 E, 2013, p. 46). Dėl tokio teiginio A. Duval skatino nacionalinius teismus, kai jie tikrina SAT arbitražo sprendimus, laikytis panašaus požiūrio kaip *Solange* jurisprudencijoje. Duval, A. (žr. šios išvados 53 išnašą), p. 42.

valstybėms narėms ir jų neriboja, kai per jų teismų sistemas reikia užtikrinti veiksmingą teisminę gynybą. Taigi valstybės narės nėra išreiškusios sutikimo dėl kokio nors jų teismų jurisdikcijos netaikymo.

93. Trečia, Sprendime *Achmea* nurodoma valstybėms narėms pašalinti žalingas pasekmes, kurių DIS numatytos arbitražinės išlygos sukelia tarpusavio pasitikėjimo jų teismais principui [55]. Tai galima padaryti įvairiais būdais. Valstybės narės gali iš naujo išaiškinti tokias sutartis [56], pasitraukti iš jų [57] arba nesuteikti jomis grindžiamiems arbitražo sprendimams jokios galios [58]. Vis dėlto, net jei Teisingumo Teismas nuspręstų, kad FIFA taisyklės, susijusios su SAT jurisdikcija, iš esmės nesuderinamos su Sąjungos teise (o šioje byloje tokio kausimo nekeliama), vienintelis būdas valstybėms narėms įgyvendinti tokį sprendimą būtų jų teismams nepripažinti tokių arbitražo sprendimų. Bet koks futbolo arbitražo sistemos pakeitimas neišvengiamai priklausytų nuo FIFA valios.

94. Taigi atrodo, kad Sprendime *Achmea* tik pakartota veiksmingos teisminės gynybos ir Sąjungos teisės vienovės svarba ir, palyginti su Sprendimu *Eco Swiss* suformuota jurisprudencija, jis neturi papildomos vertės sprendžiant šioje byloje iškeltus klausimus. Šiuo klausimu FIFA per teismo posėdį teisingai pabrėžė, kad Teisingumo Teismas Sprendime *International Skating Union* visai neužsiminė apie Sprendimą *Achmea*, kai nagrinėjo sporto arbitražą, apimantį SAT.

3. Privalomas sporto arbitražas, apimantis SAT, ir veiksminga teisminė gynyba

95. Šioje išvadoje (žr. IV antraštinės dalies B dalies 1 skirsnį) jau pažymėjau du svarbius komercinio arbitražo ir SAT apimančio sporto arbitražo skirtumus: pirma, privalomąjį pastarojo pobūdį ir, antra, jo savaime vykdytiną pobūdį. Laikausi nuomonės, kad dėl šių skirtumų reikia atlikti konkretų vertinimą atsižvelgiant į veiksmingos teisminės gynybos principą, tiek kalbant apie galimybę kreiptis į teismą, tiek apie teisminės kontrolės apimtį.

96. Teisingumo Teismas jau buvo tai pripažinęs Sprendime *International Skating Union* [59], kaip jį suprantu. Vis dėlto toje byloje Teisingumo Teismas nenagrinėjo nacionalinių teismų įgaliojimų ar pareigų. Jis nagrinėjo tik ISU taisyklių poveikį konkurencijos teisės pažeidimui. Vis dėlto atrodo, jog pabrėždamas privalomąjį ir išimtinį SAT jurisdikcijos pobūdį kaip priežastį, dėl kurios ISU padarytas konkurencijos teisės pažeidimas buvo laikomas sunkesniu [60], Teisingumo Teismas turėjo mintyje tai, kad tokį arbitražą reikia vertinti specifiškai.

97. Per teismo posėdį šioje byloje Nyderlandų vyriausybė taip pat siūlė Teisingumo Teismui laikytis specifinio požiūrio į privalomą arbitražą, kaip antai FIFA įstatuose numatytą sporto arbitražą. Viena iš priežasčių, dėl kurių ji pateikė tokį siūlymą, yra būtinybė išsaugoti tokią komercinio arbitražo sistemą, kokia yra dabar.

[55] Dėl to, kaip tai vyksta, žr. Biondi A. ir Sangiuolo, G., „Three years after *Achmea*: What is said, what is unsaid, and what could follow“, Biondi, A. ir Sangiuolo, G. (red.), *The ES and the Rule of Law in International Economic Relations. An Agenda for an Enhanced Dialogue*, Edward Elgar, 2021. Dėl padarinių investuotojų ir valstybės ginčus nagrinėjančiuose teismuose žr. Centeno Huerta, S. ir Kuplewatzky, N. (šios išvados 49 išnaša), p. 68–74.

[56] 2003 m. lapkričio 18 d. Sprendimas *Budějovický Budvar* (C-216/01, EU:C:2003:618, 169 punktas).

[57] 2003 m. lapkričio 18 d. Sprendimas *Budějovický Budvar* (C-216/01, EU:C:2003:618, 170 punktas). Sąjunga yra pasitraukusi iš Energetikos chartijos sutarties. Žr. Pasiūlymą dėl Tarybos sprendimo dėl Sąjungos pasitraukimo iš Energetikos chartijos sutarties (COM(2023) 447 *final*), Tarybos patvirtintą 2024 m. kovo 7 d.; 2024 m. gegužės 30 d. Tarybos sprendimas (ES) 2024/1638 dėl Sąjungos pasitraukimo iš Energetikos chartijos sutarties, ST 6509 2024 INT (OL L 2024, p. 1638).

[58] Kaip buvo padaryta 2022 m. rugsėjo 21 d. Nutartyje *Romatsa ir kt.* (C-333/19, EU:C:2022:749, 43 punktas).

[59] 2023 m. gruodžio 21 d. Sprendimas *International Skating Union* / *Komisija* (C-124/21 P, EU:C:2023:1012).

[60] 2023 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *International Skating Union* / *Komisija* (C-124/21 P, EU:C:2023:1012, 228 punktas).

98. Sutinku su tuo. Jeigu privalomam sporto arbitražui reikalingos taisyklės, pagal kurias būtų suteikiamos platesnės galimybės kreiptis į teismą ir platesnės apimties teisminė kontrolė, kad būtų įvykdyti veiksmingos teisminės gynybos reikalavimai, jį reikėtų atskirti nuo komercinio arbitražo, su kuriuo sutinkama savanoriškai ir kurio sprendimai gali būti peržiūrimi tik išimties tvarka ir dėl ribotų priežasčių.

99. Taigi Sprendime *EcoSwiss* suformuota jurisprudencija neturėtų būti automatiškai taikoma vertinant tokį privalomą sporto arbitražą, koks nagrinėjamas šioje byloje. Toliau nagrinėsiu a) galimybę kreiptis į teismą ir b) teisminės kontrolės apimtį šiomis aplinkybėmis.

a) Teisė kreiptis į teismą

100. Tai, kad FIFA sistemoje SAT sprendimai yra savaime vykdytini, neišvengiamai ir smarkiai sumažina nacionalinių teismų galimybes nagrinėti bylas, susijusias su SAT sprendimu.

101. Komercinio arbitražo atveju Teisingumo Teismui nereikėjo spręsti teisės kreiptis į teismą klausimo, nes buvo daroma prielaida, kad ši teisė bet kuriuo atveju būtų užtikrinama vykdymo etape.

102. Vis dėlto, esant savaiminiam vykdytinumui FIFA arbitražo sistemoje, kyla klausimas, kokias teismines teisių gynimo priemones valstybės narės turėtų numatyti, kad būtų užtikrinta veiksminga teisminė gynyba nuo SAT sprendimo, kuriuo galbūt pažeidžiamos Sąjungos teisėje garantuojamos teisės.

103. Šis klausimas buvo aptartas šalių rašytinėse pastabose ir per teismo posėdį. Pavyzdžiui, Komisija laikėsi nuomonės, kad turi būti tam tikras tiesioginio apskundimo būdas, apimantis SAT sprendimo teisminę kontrolę. Tai reikštų, kad turėtų būti galima pareikšti ieškinį, kurį išnagrinėjus būtų galima panaikinti arbitražo sprendimą ir pripažinti negaliojančiomis FIFA taisykles, kurios pripažintos pažeidžiančiomis Sąjungos teisę. Kitos šalys, kaip antai FIFA, laikėsi nuomonės, kad tiesioginis ieškinys nebūtinas. Pakaktų netiesioginio ginčijimo, pavyzdžiui, pareiškiant ieškinį dėl žalos atlyginimo.

104. Mano nuomone, Teisingumo Teismas jau yra pateikęs atsakymą į šią dilemą Sprendime *International Skating Union*. Pirma, jis konstatavo, kad tais atvejais, kai sporto organizacijos klubams ir žaidėjams nustato privalomą arbitražą, reikalavimas, kad nacionaliniai teismai atliktų teisminę kontrolę, „juo labiau taikomas“[61]. Be to, jis patikslino, kad tai, jog asmuo turi galimybę reikalauti atlyginti žalą, negali kompensuoti teisių gynimo priemonių, leidžiančių šiam asmeniui kreiptis į kompetentingą nacionalinį teismą, kad būtų nutraukti šie veiksmai arba, jei šiuos veiksmus sudaro teisės aktas, atlikta jo kontrolė ir jis būtų panaikintas, stokos[62].

105. Taigi pagal veiksmingos teisminės gynybos principą reikalaujama tiesioginės teisminės teisių gynimo priemonės, kad būtų galima įvertinti Sąjungos teisei prieštaraujančias FIFA taisykles ir prireikus užkirsti kelią jų taikymui. Arbitražo sprendimas, kuriuo pripažįstama FIFA taisyklių atitiktis Sąjungos teisei, negali kliudyti nacionalinio teismo įgaliojimams pačiam patikrinti šią atitiktį, prireikus kreipiantis į Teisingumo Teismą su klausimu dėl Sąjungos teisės išaiškinimo.

[61] 2003 m. gruodžio 21 d. Sprendimas *International Skating Union* / *Komisija* (C-124/21 P, EU:C:2023:1012, 193 punktas).

[62] 2023 m. gruodžio 21 d. Sprendimas *International Skating Union / Komisija* (C-124/21 P, EU:C:2023:1012, 201 punktas).

106. Taigi, jeigu arbitražo teismo sprendimui būtų suteikta *res judicata* galia, kiek tai susiję su jo išvada, kad Sąjungos teisė nepažeista, tai prieštarautų veiksmingos teisminės gynybos principui.

107. Vadinasi, tokia nacionalinė taisyklė, kaip nagrinėjama pagrindinėje byloje, pagal kurią SAT arbitražo sprendimui suteikiama *res judicata* galia, neturi būti taikoma, kad nacionalinis teismas galėtų vykdyti FIFA taisyklių teisminę kontrolę, atsižvelgdamas į Sąjungos teisę [63].

b) Teisminės kontrolės apimtis

108. Manau, kad komercinio arbitražo atveju taikomos ribotos teisminės kontrolės nepakanka FIFA privalomo ir išimtinio arbitražo sistemoje.

109. Sprendime *Eco Swiss* suformuota jurisprudencija rodo, kad teisminės kontrolės apimtis gali būti apribota viešosios tvarkos klausimais. Nors tiksli Sąjungos viešosios tvarkos reikšmė ir taikymo sritis nėra aiškiai nustatyta, atrodo, kad ši viešosios tvarkos kontrolė susijusi ne su visomis Sąjungos teisės normomis, o tik su tomis, kurios apima viršesnį viešąjį interesą.

110. Taigi viešosios tvarkos kontrolė nebūtinai susijusi su visomis Sąjungos teisės normomis, suteikiančiomis teisę privačiam asmeniui.

111. Tai priimtina komerciniame arbitraže, nes galima manyti, kad šalys savanoriškai netaikė tam tikrų teisinės sistemos taisyklių, tačiau negalėjo atsisakyti taikyti viešosios tvarkos taisyklių.

112. Vis dėlto esant privalomajam arbitražui, pavyzdžiui, SAT arbitražui pagal FIFA įstatus, šalys negali laisvai pasirinkti netaikyti kai kurių Sąjungos taisyklių savo situacijai.

113. Taigi priežastys, pateisinančios ribotą teisminės kontrolės apimtį komercinio arbitražo atveju, negali būti lengvai pritaikomos privalomajam arbitražui.

114. Todėl nacionalinis teismas turi turėti galimybę patikrinti FIFA taisykles, atsižvelgdamas į visas Sąjungos teisės normas, nesvarbu, koks būtų SAT sprendimas.

115. Jis turėtų turėti galimybę atlikti tokią kontrolę neatsižvelgiant į tai, kaip jame pradėta byla: tiek tiesiogiai, kai pradedamas vykdymo procesas, tiek netiesiogiai, kai pareiškiamas koks nors kitas ieškinys (kaip yra šioje byloje nagrinėjamu atveju).

[63] FIFA, UEFA ir URBSFA tvirtino, kad *Royal Football Club Seraing* ir *Doyen Sports* Belgijoje turėjo daug teisminių teisių gynimo priemonių, kaip tai patvirtino kiti teismo procesai, pradėti tuo pačiu metu kaip ir pagrindinė byla (pavyzdžiui, keli ieškiniai *Tribunal de première instance de Liège*) (Lježo pirmosios instancijos teismas, Belgija). Šis argumentas savaime nieko nereiškia sprendžiant dėl *res judicata* galios taisyklės nesuderinamumo su veiksmingos teisminės gynybos reikalavimu vykstant procesui, per kurį buvo pateiktas šis prašymas priimti prejudicinį sprendimą. Kiekviena nacionalinėje teisėje numatyta procedūra turi būti veiksminga. Tai reiškia, kad nepakanka bylos iškėlimo galimybės, reikia ir to, kad bylą nagrinėjantis teismas turėtų realius įgaliojimus vertinti pateiktus reikalavimus ir priimti sprendimą dėl šalių prašymų.

116. Paskutinis klausimas, kurio negalima nepaisyti ir kuris buvo iškeltas per teismo posėdį, yra Niujorko konvencijos [64], kurios šalys yra visos valstybės narės, taikytinumas [65]. Nors Niujorko konvencija nėra privaloma Sąjungai, vadovaujantis paprotiniu sąžiningumo principu, Teisingumo Teismas jau yra atsižvelgęs į valstybių narių tarptautinius įsipareigojimus [66].

117. Visos teismo posėdyje dalyvavusios šalys sutiko, kad Niujorko konvencija taikoma SAT sprendimams.

118. Tai nėra savaime suprantama. Veikiau galima daryti išvadą, kad privalomasis arbitražas neatitinka Niujorko konvencijos II straipsnio 1 dalyje nustatyto reikalavimo [67]. Kitaip tariant, šalys „neįsipareigojo“, taigi, kaip suprantu, laisvai ir bendru sutarimu, perduoti visus savo ginčus ar jų dalį arbitražui [68].

119. Toks aiškinimas leistų nacionaliniams teismams aiškinti Niujorko konvenciją kaip netaikytiną tokios pat rūšies privalomam arbitražui kaip FIFA sporto arbitražas [69].

120. Vis dėlto, jei Niujorko konvencija taikoma, manau, kad mano siūlomas veiksmingos teisminės gynybos aiškinimas privalomo arbitražo srityje nesikerta su jos nuostatomis.

121. Pagal Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalies b punktą arbitražo sprendimai gali būti peržiūrimi tik viešosios tvarkos klausimais [70]. Ši nuostata neturi savarankiškos reikšmės konvencijoje ir jai taikoma ją pasirašiusių šalių teisė [71].

122. Taigi vienas iš būdų išspręsti galimo Niujorko konvencijos taikytinumo klausimą yra šios konvencijos tikslais aiškinti Sąjungos veiksmingos teisminės gynybos principą, pagal kurį privalomo arbitražo atveju reikalaujama visiškos teisminės kontrolės, kaip viešosios tvarkos taisyklių dalį [72]. Taigi šis principas būtų pasitelkiamas kaip priemonė siekiant išsamios arbitražo sprendimo kontrolės atsižvelgiant į taikytiną Sąjungos teisę.

[64] Jungtinių Tautų konvencija dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo (Niujorkas, 1958 m. birželio 10 d.).

[65] Per teismo posėdį Komisija teigė, kad Teisingumo Teismas, remdamasis 2008 m. birželio 3 d. Sprendimu *Intertanko ir kt.* (C-308/06, EU:C:2008:312), privalėtų aiškinti Sąjungos teisę laikydamasis Niujorko konvencijos, kad valstybės narės nebūtų verčiamos pažeisti tarptautinių įsipareigojimų.

[66] 2008 m. birželio 3 d. Sprendimas *Intertanko ir kt.* (C-308/06, EU:C:2008:312, 52 punktas). Taip pat žr. 2024 m. kovo 14 d. Sprendimą *Komisija / Jungtinė Karalystė (Aukščiausiojo Teismo sprendimas)*, C-516/22, EU:C:2024:231, 126 punktas).

[67] „Kiekviena Susitariančioji valstybė pripažįsta rašytinį susitarimą, pagal kurį pusės [šalys] pasižada perduoti arbitražui visus ar tam tikrus ginčus, kilusius arba galinčius kilti tarp jų dėl kurių nors konkrečių sutartinių ar kitokių teisinių santykių, galinčių būti arbitražo nagrinėjimo dalyku“.

[68] Taip pat žr. Born, G. B., „International Commercial Arbitration“, 3-iasis leid., Wolters Kluwer, 2020, p. 275; jame lyginamuoju aspektu apžvelgiami teisės aktai ir jurisprudencija (pvz., JAV, Kanados, Jungtinės Karalystės, Japonijos, Prancūzijos ir Vokietijos), kur pateikiamas panašus to straipsnio aiškinimas. Dėl panašių argumentų, kad konvencija taikoma tik savanoriškai pripažintam arbitražui, nurodant Niujorko konvencijos I straipsnio 2 dalį („Terminas „arbitražų sprendimai“ apima ne tiktai arbitražų sprendimus, priimtus kiekvienai atskirai bylai paskirtų arbitrų, bet taip pat ir nuolatinių arbitražo institucijų, į kurias pusės [šalys] kreipėsi, padarytus sprendimus.“), žr. Wolff, R., *New York Convention: Article-by-Article Commentary*, Bloomsbury Collections, 2019, p. 37.

[69] Valstybei narei privalomos tarptautinės konvencijos išaiškinimas (iš naujo) buvo laikomas galimybe laikytis jos įpareigojimų pagal SESV 351 straipsnį. Žr. 2003 m. lapkričio 18 d. Sprendimo *Budějovický Budvar* (C-216/01, EU:C:2003:618) 169 punktą.

[70] Jos V straipsnio 2 dalies b punkte nurodyta: „Arbitražo sprendimą pripažinti ir vykdyti gali būti atsisakoma, jei tos šalies, kurios prašoma pripažinti ir vykdyti, kompetentinga valdžios institucija pripažįsta, kad: <…> b) to sprendimo pripažinimas ir vykdymas prieštarauja šios šalies viešajai tvarkai“.

[71] Doktrinoje tai vadinama „unruly horse“ („nepaklusniu žirgu“). Chatterjee, C. Ir Lefcovitch, A., „Recognition and enforcement of arbitral awards: How effective is Article V of the New York Convention of 1958?“, *International In-House Counsel Journal*, Vol. 9, 2016, p. 1, konkrečiai – p. 10.

[72] Generalinis advokatas A. Tizzano taip pat yra pasiūlęs teisę į teisingą bylos nagrinėjimą laikyti Sąjungos viešosios tvarkos klausimu. Žr. generalinio advokato A. Tizzano išvadą byloje *Mostaza Claro* (C-168/05, EU:C:2006:265, 57–61 punktai).

4. Tarpinė išvada

123. Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, manau, kad Teisingumo Teismas turėtų išplėsti Sprendime *International Skating Union* pateiktą poziciją ir išplėtoti atskirą požiūrį į arbitražo sprendimų, priimtų esant privalomam arbitražui, kaip antai SAT arbitražui pagal FIFA įstatus, teisminę kontrolę.

124. Šiuo klausimu laikausi nuomonės, kad, siekiant užtikrinti veiksmingą teisminę gynybą, privalomo arbitražo atveju reikia išplėsti tiek galimybę kreiptis į nacionalinius teismus, tiek jų kontrolės įgaliojimus, kad šie būtų platesni, nei dabar turimi komercinio arbitražo atveju.

125. Galimybė tiesiogiai ginčyti FIFA taisykles, nepaisant to, kad SAT sprendimu buvo patvirtintas jų galiojimas, turėtų būti prieinama subjektams, teigiantiems, kad yra pažeistos Sąjungos teisės suteikiamos jų teisės. Peržiūra turėtų apimti ne tik viešąją tvarką, bet ir visas atitinkamas Sąjungos teisės nuostatas. Šią kontrolę turėtų būti galima vykdyti visuose teismo procesuose, nesvarbu, ar jie būtų pradėti tiesiogiai ginčijant FIFA taisykles, kai vyksta SAT arbitražo sprendimo vykdymo procesas, ar netiesiogiai – per kitą procesą, pavyzdžiui, kai pareiškiamas ieškinys dėl žalos atlyginimo.

126. Remdamasi tokiu požiūriu į FIFA nustatytą privalomojo arbitražo – SAT – sistemą, siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo pirmąjį klausimą: ESS 19 straipsnio 1 dalis, siejama su SESV 267 straipsniu ir Chartijos 47 straipsniu, turi būti aiškinama taip, kad tokias nacionalinės teisės nuostatas, kaip *Code judiciaire* (Belgijos teismų kodeksas) 24 straipsnis ir 1713 straipsnio 9 dalis, kuriuose įtvirtintas *res judicata* principas, draudžiama taikyti arbitražo sprendimui, kurio atitiktį Sąjungos teisei patikrino ne Sąjungos valstybės narės teismas, neturintis teisės pateikti Teisingumo Teismui prejudicinio klausimo.

C. Antrasis klausimas

127. Antruoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar pagal veiksmingos teisminės gynybos principą, siejamą su SESV 267 straipsniu, draudžiama nacionalinės teisės norma, pagal kurią arbitražo teismo sprendimui, kurio atitiktį Sąjungos teisei patikrino trečiosios šalies teismas, suteikiama nuginčijama įrodomoji galia trečiųjų asmenų atžvilgiu.

128. Visi dalyviai, išskyrus *Royal Football Club Seraing* ir *Doyen Sports*, sutinka, kad arbitražo sprendimų įrodomosios galios taisyklės neturi reikšmingo poveikio veiksmingai teisminei gynybai.

129. *Royal Football Club Seraing* ir *Doyen Sports* tvirtina, kad dėl nacionalinių taisyklių, pagal kurias arbitražo sprendimas *prima facie* turi įrodomąją galią trečiųjų asmenų atžvilgiu, tampa pernelyg sudėtinga pasinaudoti teise į veiksmingą teisminę gynybą, pirmiausia pakeičiant įrodinėjimo pareigai paprastai taikomas taisykles.

130. FIFA ir UEFA, palaikomos URBSFA, tvirtina priešingai, t. y. kad įrodomosios galios taisyklė yra tik nuginčijama prezumpcija ir kad, be to, pagal nacionalinę teisę esama teisių gynimo priemonės, leidžiančios nacionaliniam teismui atsisakyti pripažinti ar vykdyti arbitražo sprendimą, laikantis lygiavertiškumo ir veiksmingumo reikalavimų.

131. Komisija mano, kad aptariamos nacionalinės teisės normos pernelyg neapriboja teisės į veiksmingą teisminę gynybą, nes jos taikomos tik arbitražo sprendime nustatytiems fakto klausimams.

132. Sutinku su Komisija.

133. Svarbu, kad nacionalinės teisės norma, kaip ją išaiškino prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, nekliudytų atitinkamam teismui užtikrinti visišką Sąjungos teisės veiksmingumą ar jo galimybei pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą, jei manoma, kad tai būtina.

134. Mano nuomone, nuginčijama įrodomosios galios prezumpcija netrukdo nacionaliniams teismams įvykdyti jiems pagal ESS 19 straipsnio 1 dalį tenkančių pareigų, jeigu jie ir toliau gali užtikrinti visišką Sąjungos teisės taikymą, prireikus kreipdamiesi į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą.

135. Apibendrindama siūlau į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo antrąjį klausimą atsakyti taip: pagal ESS 19 straipsnio 1 dalį, siejamą su SESV 267 straipsniu ir Chartijos 47 straipsniu, nedraudžiama tokia nacionalinės teisės norma, pagal kurią arbitražo sprendimui, kurio atitiktį Sąjungos teisei patikrino trečiosios šalies teismas, suteikiama nuginčijama įrodomoji galia trečiųjų asmenų atžvilgiu.

V. Išvada

136. Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į *Cour de cassation* (Kasacinis Teismas, Belgija) pateiktus prejudicinius klausimus:

1. ESS 19 straipsnio 1 dalis, siejama su SESV 267 straipsniu ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsniu,

   turi būti aiškinama taip, kad pagal ją tokias nacionalinės teisės nuostatas, kaip *Code judiciaire belge* (Belgijos teismų kodeksas) 24 straipsnis ir 1713 straipsnio 9 dalis, kuriuose įtvirtintas *res judicata* principas, draudžiama taikyti arbitražo sprendimui, kurio atitiktį Sąjungos teisei patikrino ne Sąjungos valstybės narės teismas, neturintis teisės pateikti Teisingumo Teismui prejudicinio klausimo.

2. ESS 19 straipsnio 1 dalis, siejama su SESV 267 straipsniu ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsniu,

   turi būti aiškinama taip, kad pagal ją nedraudžiama nacionalinės teisės norma, pagal kurią arbitražo sprendimui, kurio atitiktį Sąjungos teisei patikrino trečiosios šalies teismas, suteikiama nuginčijama įrodomoji galia trečiųjų asmenų atžvilgiu.